

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24.10.1968, sp. zn. 2 Cz 61/68, ECLI:CZ:NS:1968:2.CZ.61.1968.1

Číslo: 52/1969

Právní věta: Rozsah rozšiřování díla musí být v nakladatelské smlouvě - pod neplatností - vyjádřen dostatečně a určitě. Tomuto požadavku nevyhovuje takové stanovení rozsahu nákladu, které se zmiňuje jen o vydání nebo o výši nákladu určeném podle poptávky, podle průzkumu na knižním trhu, podle došlých objednávek apod. Je-li náklad díla určen především členům organizací, kteří o ně projeví svou objednávkou zájem a jimž musí být vyhověno (např. členům Klubu čtenářů), stačí, jestliže se určí náklad minimálním počtem výtisků, který je nakladatelství povinno vydat, a maximálním počtem výtisků, který je nakladatelství oprávněno vydat, přičemž o definitivním nákladu rozhodnou stanovená kritéria (např. počet došlých objednávek).

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 24.10.1968

Spisová značka: 2 Cz 61/68

Číslo rozhodnutí: 52

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Právo autorské

Předpisy: 115/1953 Sb. § 28

§ 31

§ 53

§ 64 40/1964 Sb. § 39 35/1965 Sb. § 22

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 52

Rozsah rozšiřování díla musí být v nakladatelské smlouvě - pod neplatností - vyjádřen dostatečně a určitě. Tomuto požadavku nevyhovuje takové stanovení rozsahu nákladu, které se zmiňuje jen o vydání nebo o výši nákladu určeném podle poptávky, podle průzkumu na knižním trhu, podle došlých objednávek apod.

Je-li náklad díla určen především členům organizací, kteří o ně projeví svou objednávkou zájem a jimž musí být vyhověno (např. členům Klubu čtenářů), stačí, jestliže se určí náklad minimálním počtem výtisků, který je nakladatelství povinno vydat, a maximálním počtem výtisků, který je nakladatelství oprávněno vydat, přičemž o definitivním nákladu rozhodnou stanovená kritéria (např.

počet došlých objednávek).

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 24. 10. 1968, [2 Cz 61/68.](#))

Žalobkyně M. K. uzavřela dne 20. 7. 1960 s žalovaným nakladatelstvím (právním předchůdcem) nakladatelskou smlouvu, kterou souhlasila, aby v publikaci L. N. o malíři R. K. byla reprodukována díla tohoto českého malíře. V nakladatelské smlouvě bylo sjednáno, že náklad publikace bude určen podle počtu došlých objednávek; za převod práva byla smluvena paušální odměna 200 Kčs za reprodukci jednoho obrazu

K odůvodnění svého nároku na doplacení autorské odměny, uplatněného žalobou, žalobkyně tvrdila nejprve, že při uzavírání smlouvy vycházela z mylného předpokladu, že půjde o normální výši nákladu, který by podle dosavadních zkušeností nepřekračoval 10.000 výtisků. Avšak publikace vyšla v nákladu 65.000 výtisků, tedy v nákladu, kterému neodpovídá smluvená odměna. V průběhu sporu dovozovala neplatnost smlouvy i z toho, že nebyl s dostatečnou určitostí stanoven rozsah nákladu.

Obvodní soud pro Prahu 1 vyhověl žalobě rozsudkem z 16. 9. 1965; zavázal žalovaného k zaplacení 16.000 Kčs a náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně se postavil na stanovisko, že náležitost nakladatelské smlouvy o stanovení rozsahu rozšiřování díla nebyla splněna pouhým odkazem na určení nákladu podle počtu objednávek došlých v budoucnu; podle názoru soudu prvního stupně jde o tak neurčitou formulaci, že z ní rozsah rozšiřování díla vůbec nevyplývá, takže v době uzavírání smlouvy nebylo možno zkoumat přiměřenost odměny za užití díla. Z toho soud prvního stupně usuzuje, že smlouva je neplatná, protože „při nejmenším obchází zákon ve smyslu § 39 o. z.“. Volnou úvahou (s přihlédnutím ke stanovisku Svazu čs. výtvarných umělců) stanovil soud prvního stupně přiměřenou odměnu a odečetl již proplacené částky; omylem žalobkyně při uzavírání smlouvy se nezabýval.

K odvolání žalovaného změnil Městský soud v Praze rozsudkem z 2. 2. 1966 rozsudek soudu prvního stupně tak, že zamítl žalobu. Nesdílel názor soudu prvního stupně, že by byl určením nákladu pouhým odkazem na počet objednávek došlých v budoucnu obcházen zákon a že by byla smlouva z tohoto důvodu neplatná. Podle odvolacího soudu bylo naopak stanovení nákladu ve smlouvě objektivně určité a náležitě srozumitelné. Odvolací soud zdůrazňoval také, že žalobkyni muselo být zřejmé, že půjde o náklad značně vysoký, když je ve smlouvě uvedeno, že publikace bude vydána pro Klub čtenářů, která má statisícovou členskou základnu, a že publikaci vydává žalovaný spolu s dalšími třemi nakladatelstvími.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že byl rozsudkem Městského soudu v Praze porušen zákon a zrušil jej.

Z odůvodnění:

Především měla být jednoznačně vyřešena otázka, podle kterých právních předpisů měl být případ posuzován, když ke smlouvě došlo dne 20. 7. 1960, tedy v době, kdy ještě platil autorský zákon č. 115/1953 Sb. a občanský zákoník č. 141/1950 Sb.

Nový autorský zákon (zák. č. 35/1965 Sb.) nemá ve svých přechodných ustanoveních (§ 51 a násl.) ustanovení, které by dopadalo na daný případ. Je proto třeba vycházet z obecné právní zásady, že zákony působí do budoucna a že zákony v oboru občanského práva mají nejvýše tzv. nepravou zpětnou účinnost (srov. § 562 o. z. z roku 1950, § 498 o. z. z roku 1964). Nabyli-li nový autorský zákon účinnosti dnem 1. 7. 1965, budou se vznik právních vztahů a nároky do tohoto dne vzniklé spravovat dosavadními předpisy. Dosavadní předpisy (zák. č. 115/1953 Sb.) stanoví pak v § 105 odst. 1, že - neplyne-li z ustanovení zmíněného autorského zákona něco jiného - se právní poměry jím upravené,

zejména právní poměry ze smluv o šíření díla, řídí ustanoveními občanského zákoníku; tím byl v té době občanský zákoník z roku 1950. Ostatně i nyní platný občanský zákoník z roku 1964 zakotvuje v § 498 zásadu, že i právní vztahy vzniklé před 1. 4. 1964 se řídí ustanoveními tohoto zákona, pokud není stanoveno jinak, že však vznik těchto právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklé před 1. 4. 1964, se posuzují podle dosavadních předpisů.

Při zkoumání platnosti zmíněné nakladatelské smlouvy se tedy použijí ustanovení zák. č. 115/1953 Sb.) dále jen aut. zák.) a občanského zákoníku z roku 1950.

Základní otázkou tohoto sporu je to, zda rozsah rozšiřování díla byl ve smlouvě stanoven způsobem, odpovídajícím ustanovení § 28 odst. 1 aut. zák. Toto ustanovení vyžaduje totiž, aby byla smlouva o rozšiřování díla uzavřena písemně a aby v ní byly určeny způsob a rozsah rozšiřování díla, čas, kdy bude s rozšiřováním díla započato, autorská odměna, účast autora při rozšiřování díla a doba, na kterou je smlouva sjednávána. Jednou ze smluv o rozšiřování díla je smlouva nakladatelská (§ 34 a násl. aut. zák.); základní požadavek ustanovení § 28 odst. 1 aut. zák. o rozsahu rozšiřování díla však v § 34 aut. zák. není ani rozšířen, ani omezen, ani jinak specifikován.

V prvé řadě jde o to, zda nesplnění tohoto požadavku má za následek neplatnost smlouvy (§ 36 odst. 1 o. z. z roku 1950).

Nehledě k slovům „... je třeba určit rozsah rozšiřování“, jež svědčí o tom, že jde o ustanovení kogentní povahy, je na místě zkoumat význam určení rozsahu rozšiřování díla z hlediska práv autora. Autorské právo zahrnuje v sobě mj. právo s dílem nakládat a právo na autorské odměny (§ 15 písm. b) a c) aut. zák.). Právo uveřejnit cizí dílo, zejména je vydat nebo jinak je použít, nabývá se (pokud nejde o případy tzv. zákonných licencí) buď svolením autora nebo úředním přivolením (§ 16 aut. zák.); podle § 21 odst. 2 aut. zák. uděluje svolení k užití díla autor zejména smlouvami o rozšiřování díla. Stanovení rozsahu užití díla má tedy rozhodující význam pro realizaci práva autora s dílem nakládat a na autorskou odměnu i pro realizaci osobních autorských práv. Nedostatek náležitosti smlouvy o rozšiřování díla v tomto směru tedy nutně znamená zkrácení nebo dokonce i vyloučení oprávnění autora plynoucích ze zákona, což je v rozporu s ustanovením § 31 odst. 2 aut. zák. Obsahová náležitost rozsahu užití díla je tedy vždy vzhledem k § 31 odst. 2 aut. zák. obligatorní náležitostí smlouvy o rozšiřování díla; nedostatek v tomto směru má za následek neplatnost smlouvy o rozšiřování díla podle § 36 odst. 1 o. z. z roku 1950.

Je-li nedostatek stanovení rozsahu rozšiřování díla spojen s neplatností smlouvy, vyvstává další otázka, jak musí být rozsah rozšiřování díla určen, aby to odpovídalo ustanovení § 28 odst. 1 aut. zák. a aby bylo možno dojít k závěru, že bylo kategorickému požadavku zákona učiněno zadost.

S rozsahem rozšiřování díla souvisí především, zda se nakladatelská smlouva týká pouze jediného či i dalších vydání. Rozsah určitého vydání díla vymezuje pak v nakladatelské smlouvě rozsah nákladu, v jakém dochází k vydání díla, tj. jaký počet výtisků je nakladatelství oprávněno a povinno vyrobit a rozšiřovat. Na rozsahu rozšiřování díla má autor zájem nejen majetkový (z hlediska autorské odměny), ale i morální.

Vychází-li se z morálního zájmu autora na stanovení rozsahu rozšiřování díla, není bez významu, zda dílo bude rozšiřováno v malém či velkém nákladu. Bude-li totiž dílo vydáno v nákladu nepřiměřeně velkém, může to mít (a zpravidla to bude mít) za následek, že tím bude zmařeno další vydání díla. To s sebou přináší u některých děl (zejména slovesných) možnost zastarání díla, u jiných děl (např. reprodukcí obrazů) nebezpečí technické nedokonalosti výtisků nad určitý počet. Naopak je samozřejmé, že autor má zájem na tom, aby dílo nebylo vydáno v nákladu příliš malém; autor má proto vždy zájem na určitém vymezení rozsahu rozšiřování díla.

I když se však vychází z materiálního zájmu autora na stanovení rozsahu rozšiřování díla, je jasné, že tu musí být zájem na určitém vymezení rozsahu rozšiřování díla. Tam, kde je autorská odměna podle předpisů o tom platných (tehdy u děl původní prózy a poezie a překladů poezie) závislá i na počtu výtisků (výše nákladu je jedním z činitelů rozhodujících o autorské odměně), je souvislost mezi určením rozsahu rozšiřování díla a výší autorské odměny zcela jasná. Leč i tam, kde není této přímé souvislosti (zejména tam, kde pro výši autorské odměny platí smluvní volnost), má určení rozsahu rozšiřování díla svůj význam ve sféře autorské odměny, protože na výši nákladu záleží, je-li smluvená cena přiměřená, a zejména, zda dojde či nedojde k dalšímu vydání díla. Mezi určením rozsahu rozšiřování díla a mezi autorskou odměnou je proto vždy vazba, jež ze smlouvy musí být patrna; to je dáno ostatně tím, že autorská odměna není odměnou za vynaloženou práci, ale vyjadřuje význam a hodnotu autorova díla a jeho rozšíření pro společnost.

Z toho plyne, že rozsah rozšiřování díla musí být ve smlouvě – pod neplatností – vyjádřen dostatečně a určitě. Tomuto požadavku vyhovuje samozřejmě beze zbytku takové určení, které stanoví rozsah nákladu pevným číslem, byť případně s určitou tolerancí. Nebylo by však reálné nevidět, že v době podpisu nakladatelské smlouvy neumožní vždy výrobní a jiné obtíže nakladatelství určit náklad a vydání alespoň přibližným číslem; to platí zejména tam, kde náklad díla je určen především členům organizací, kteří o ně projeví svou objednávkou zájem a jimž musí být vyhověno (jako např. právě členům Klubu čtenářů). V takových případech vyhovuje požadavku stanovení rozsahu nákladu, jestliže se určí náklad minimálním počtem výtisků, který je nakladatelství povinno vydat, a maximálním počtem výtisků, který je nakladatelství oprávněno vydat, přičemž o definitivním nákladu rozhodnou stanovená kritéria (např. počet došlých objednávek). Tento způsob vyhovuje oprávněným zájmům autorů na ochraně jejich autorských práv podle § 15 písm. b) a c) aut. zák. a vyjadřuje ještě náležitou vazbu mezi výší nákladu a autorskou odměnou. Těmto požadavkům však nevyhovuje takové stanovení rozsahu nákladu, které se zmiňuje jen o vydání nebo o výši nákladu určeném podle poptávky, podle průzkumu na knižním trhu, podle došlých objednávek apod. Takové vymezení, které je v době uzavírání smlouvy zcela neurčité, zkracuje autorská osobní a majetková práva, nevyhovuje náležitostem § 28 odst. 1 aut. zák. a v důsledku § 31 odst. 2 aut. zák. činí smlouvu neplatnou podle § 36 odst. 1 o. z. z roku 1950.

Tak tomu bylo v daném případě; se zřetelem k tomu je zbytečné zabývat se ještě otázkou, zda smlouva je neplatná pro omyl žalobkyně.

Jde-li o smlouvu neplatnou, došlo k užití díla bez právního důvodu a žalobkyně má právo domáhat se proti žalovanému podle § 64 aut. zák. vydání obohacení. Výše obohacení se rovná přiměřené autorské odměně, která žalobkyni náleží jako dědičce autora; v tom směru nebyly však ještě provedeny potřebné důkazy.

Tím, že Městský soud v Praze zamítl žalobu, porušil zákon v ustanoveních § 28 odst. 1, § 31 odst. 2 a § 64 odst. 1 zák. č. 115/1953 Sb. v souvislosti s ustanovením § 36 odst. 1 o. z. z roku 1950.